

Fondi tal-UE
għal Malta
2014-2020

MINISTERU GHALL-FAMILJA,
DRITTIJET TAT-TFAL U SOLIDARJETÀ SOĊJALI

SEGRETARJAT PARLAMENTARI
GHALL-FONDI EWROPEJ U DJALOGU SOĊJALI

GEMMA
know, plan, act.

Taħdem għal rasek?

Kun żgur li l-kontribuzzjoni tas-sigurtà soċjali tiegħek tħallasha kollha. Dik mhix taxxa.

www.gemma.gov.mt

KNOW. PLAN. ACT.

Dwar il-kampanja edukattiva finanzjarja **Gemma**

Din hija inizjattiva kofinanzjata mill-Kummissjoni Ewropea u l-Ministeru għall-Familja, Drittijiet tat-Tfal u Solidarjetà Soċjali permezz tal-Fond Soċjali Ewropew. L-għan tal-kampanja edukattiva finanzjarja huwa li teduka gruppi vulnerabbli differenti f'Malta dwar kif jieħdu hsieb flushom u l-irtirar tagħhom. Il-website tagħna hija gemma.gov.mt u hija mfassla b'mod li tgħinek tagħmel deċiżjonijiet intelligenti dwar il-finanzi personali tiegħek. Toffri lek calculators u suggerimenti prattiċi dwar mistoqsijiet li jista' jkollok dwar il-flus u l-irtirar. Żurna fuq: www.gemma.gov.mt.

Tkellem ma' accountant biex tkun żgur li qed timxi mal-liġi u li qed tħallas l-obbligazzjonijiet kollha tiegħek.

**SUGGERIMENT
PRATTIKU**

Ohloq baġit personali għalik biex ma taqax fuq il-kont tan-negożju tiegħek. Niżżeġl il-mobile app tagħna dwar il-baġit minn: www.gemma.gov.mt/downloadbale-budget-planner/. Kulma trid tagħmel hu ki ddaħħal l-ammont tad-dhul fix-xahar u l-ispejjeż ta' kuljum tal-familja, skont il-baġit li tkunu għamiltu flimkien.

**SUGĠERIMENT
PRATTIKU**

Kun af l-obbligazzjonijiet tiegħek

Bħala self-employed inti tħallas kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali skont kemm taqla'. Din mhijiex taxxa. Jekk tiddikjara anqas dhul minn dak li verament taqla' biex tħallas anqas bolla tkun qed tidhaq bik innifsek u bil-familja tiegħek. Dan ikun ifisser li meta tirtira se tkun intitolat għal pensjoni baxxa, li żgur se taffettwa l-kwalità tal-ħajja tiegħek u tal-familja waqt li tkun irtirat.

Matul il-kors tal-karriera tiegħek bħala self-employed, faċli tinqabad f'ħafna impenji. Ladarba ma għandekx salarju jew paga fissa, meta tkun qed tmexxi negożju tiegħek stess trid toqgħod attent kif tħaddem flusek u kif tippjana l-irtirar tiegħek.

- A Ħallas paga lilek innifsek u lill-membri tal-familja li jaħdmu miegħek
- B Warrab il-flus għall-income tax u l-VAT
- Ċ Tittraskurax it-tfaddil għall-irtirar
- D Ipproteġi d-dhul tiegħek

Żomm f'moħħok li matul il-perijodu li fih tkun fuq btala int ma tkunx qed tithallas. Għalhekk trid tieħu ħsieb int stess biex twarrab il-fondi. Ippjana minn qabel u ibda ġemma' ftit ftit biex issibhom għall-btala li jmiss jew anke għal xi perijodi kwieti li jista' jkollok fin-negozju.

**SUĠĠERIMENT
PRATTIKU**

A. HALLAS PAGA LILEK INNIFSEK U LILL-MEMBRI TAL-FAMILJA LI JAĦDMU MIEGHEK

Minflok tqis id-dħul kollu min-negozju tiegħek bħala flus disponibbli għal spejjeż personali, ħallas paga fil-ġimgħa lilek innifsek. Irid ikollok kontijiet bankarji separati għall-irċevuti tan-negozju u dak għal spejjeż personali.

Iddepożita jew ittrasferixxi l-introjtu tan-negozju f'kont tat-tfaddil, u uża dan il-kont biex tħallas ammont fiss lilek innifsek bħala paga jew biex tħallas l-ispejjeż tan-negozju proprju. Jekk tpoġġi l-qliġħ min-negozju tiegħek f'kont ta' interessi, dan jippermettilek dħul ulterjuri permezz tal-imġaxxijiet.

Importanti li tħallas paga fissa wkoll lill-membri tal-familja li jaħdmu miegħek. Dan minħabba l-fatt li jekk huma jħallsu l-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali fuq il-paga huma se jkunu intitolati għall-Pensjoni tas-Sigurtà Soċjali. Jekk ma jirċevux il-paga, dawn il-persuni mhux se jikkwalifikaw għall-Pensjoni tas-Sigurtà Soċjali u għaldaqstant jistgħu jispiċċaw fir-riskju tal-faqar meta jiġu biex jirtiraw.

B. WARRAB IL-FLUS GĦALL-INCOME TAX U L-VAT

Żball komuni ta' persuni self-employed huwa li ma jwarrbux flus għat-taxxa fuq id-dħul (income tax) u t-Taxxa fuq il-Valur Miżjud (VAT). Jekk ma tħallasx l-income tax tiegħek (li tista' titħallas fuq bażi provviżorja fi tliet rati matul is-sena) jew l-obbligi taht il-VAT (fuq kull kwart tas-sena), inti se tkun suġġett għal penalitajiet sostanzjali.

Tista' tiftaħ kont tat-tfaddil (savings account) separat għat-taxxa, wiehied għall-income tax u ieħor għall-VAT. Iddepożita parti mid-dħul tiegħek f'dawn iż-żewġ kontijiet. Trid iżżomm dixxiplina fuqek innifsek biex ma toħroġx flus minnhom għal spejjeż oħra. Il-fatt li tista' tehel multi għoljin jekk ma tħallasx it-taxxi dovuti għandu jservik bħala inċentiv biżżejjed biex iżżomm il-flus b'mod separat, u mhux tħallat kolloxx f'daqqa.

Barra minn hekk, tista' tidhol fi spejjeż ulterjuri jekk ikollok tħallas awdituri jew avukati biex jassistuk fil-każijiet tat-taxxa. U dan barra mill-hin li titlef peress li dawn il-każijiet iżommuk 'il bogħod min-negozju sakemm tirregolarizza s-sitwazzjoni tiegħek.

Ċ. IPPJANA GĦALL-IRTIRAR TIEGHEK

Bħala persuna self-employed, inti trid tħallas kontribuzzjoni ta' 15% kull sena fuq id-dħul li taqla'. Il-Gvern, min-naħa tiegħu, jikkontribwixxi s-7.5% l-oħra.

Hu magħruf li xi self-employed iħallsu dawn il-15% fuq ammont baxx apposta biex inaqqsu kemm jistgħu l-ammont tal-kontribuzzjoni li jridu jħallsu. Imma sfortunatament, għalkemm dan ifisser li għalissa se jkunu qed johorġu inqas flus, ifisser ukoll li se jkun hemm impatt negattiv fuq l-ammont tal-Pensjoni tas-Sigurtà Soċjali li se jirċievu, u impatt ukoll fuq id-dħul tagħhom meta jirtiraw.

Isserraħx fuq il-fatt li 'l quddiem tista' tbigh in-negozju tiegħek biex tiffinanzja l-irtirar tiegħek. Tinsix li mingħajr l-involvement tiegħek, in-negozju tiegħek jista' jkun jiswa inqas milli qed taħseb. Ħafna negozji mhux faċli jinstab il-bejgħ tagħhom. Minflok, aħseb biex tibni sors separat għat-tfaddil għall-irtirar, minbarra l-pensjoni tal-istat.

Iftaħ kontijiet separati skont l-ispejjeż u sseparahom minn dawk tan-negozju tiegħek. Dan jinkludi wkoll flus li twarrab biex tħallas l-income tax u l-VAT. Żommhom separati mill-ispejjeż personali tiegħek, li jinkludu paga fissa li int irrakkomandat li tagħti lilek innifsek.

**SUĖĠERIMENT
PRATTIKU**

D. IPPROTEĠI D-DHUL TIEGHEK

Wieheċ mill-ikbar perikli li għandek bħala self-employed huwa li ma tkunx tista' taħdem meta timrad jew tkorri. Mingħajr leave tal-mard, is-sitwazzjoni finanzjarja tiegħek x'aktarx li tmur għall-agħar meta jinqalgħu sitwazzjonijiet bħal dawn.

Jekk tħallas il-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali tiegħek inti se tirċievi l-benefiċċju temporanju tal-leave tal-mard bi fhas. Fil-każ li tirtira kmieni min-negozju kaġun ta' mard, se tkun tista' tikkwalifika għall-Pensjoni tal-Invalidità – suġġett għal deċiżjoni f'dan ir-rigward minn bord mediku indipendenti.

Il-perijodu li se tqatta' tirċievi l-Pensjoni tal-Invalidità jkun ikkreditat bħala kontribuzzjoni għall-Pensjoni tas-Sigurtà Soċjali tiegħek.

E. KUN AF FUQ IL-LIKWIDITÀ TA' FLUSEK

Ftakar li filwaqt li d-dhul ġenerali annwali tiegħek jista' jkun b'saħħtu, id-dhul tal-flus mhux dejjem ikun regolari. Infatti jistgħu jgħaddu l-ġimgħat u saħansitra x-xhur qabel ma jhallsuk il-klijenti. Għalhekk haddem flusek bil-għaqal. Tasalx f'sitwazzjoni fejn tibda tgħix minn fuq il-karti ta' kreditu.

Għandek xi mistoqsija għal ĠEMMA?
Iktbilna fuq **gemma@gov.mt**

Għal aktar informazzjoni żur
www.gemma.gov.mt

Programm Operattiv II – Fondi Strutturali
u ta' Investiment Ewropej 2014-2020
Rata ta' ko-finanzjament: 80% Fondi
mill-Unjoni Ewropea; 20% Fondi Nazzjonali

